

Nástrahy pravopisu - etymologie

Ing. Kateřina Tomšíková

Etymologie některých slov

- **mlýn a mlít**

- Podstatné jméno *mlýn* do češtiny přišlo ze staroněmeckého *mulīn* (v němčině dnes *Mühle*).
- Sloveso *mlít* pochází z praslovanského *melti*. Již ve staré češtině došlo k přesmyku hlásek *el* (*mleti*) a zdloužení slabiky na *lé* (*mléti*); v ní se pak *é* zúžilo na *í* (*mlíti*).

- **mýtit a vymítat**

- Sloveso *mýtit* má význam ‚kácením zbavovat porostu, zejména stromů. Obvykle se užívá s předponou *vy-* (*vymýtit*) ve významu ‚vykácet, vysekat‘: *vymýtit porost mezi pražci*, ale i v přeneseném významu ‚odstranit, vyhubit, vyhladit něco nežádoucího‘: *vymýtit korupci, vymýtit zlo*.
- *Vymítat* je varianta slovesa *vymetat*. Užívá se v přeneseném významu ‚vyhánět; dělat pořádek v nějakém prostředí‘. Uplatňuje se ve spojeních *vymítat d'ábla, zlé duchy*.

Etymologie některých slov

- **pykat a pikat**

- *Pykat* znamená „nést trest za něco, trpět“. Původ slova je ve staročeském *pykati* s významem „želet, litovat“.
- Sloveso *pikat*, často užívané s předponou *za-* (*zapikat*), znamená v dětských hrách, zaříkávat se určitou formulí (*piky piky na hlavu*). Původ slovesa *pikat* není zcela jasný, některé slovníky ho považují za převzaté z němčiny, jiné uvádějí spojitost s výrazem *pikle* (*kout pikle*) a *spiknout se*.

- **pýchavka**

- Název houby *pýchavky*, jejíž zralé plodnice po zmáčknutí vyfouknou žlutohnědý oblak s výtrusy, je odvozen z již neužívaného slovesa *pýchati* s významem „dout, foukat“. Stejný původ má i podstatné jméno *pýcha*.

- **vyžle**

- *Vyžle* je původně jedno z plemen menšího loveckého psa, který se dříve užíval při honech. Dnes je toto slovo známo jedině jako označení velmi hubeného dítěte

- **ližiny**

- Se slovem *ližiny* se nejčastěji setkáváme ve slovním spojení *střešní ližiny*. Jsou to podélné vyztužené lišty na střechách automobilů, na něž se připevňuje autozahrádka. Nejde o pojmenování odvozené od slova „lyže“.

Etymologie některých slov

- **lišaj**

- Noční motýl s úzkými křídly a s nápadně dlouhým sosákem se jmenuje *lišaj* (nejznámější je patrně *lišaj smrtihlav*).
- Pojmenování *lišaje* nesouvisí s vyjmenovaným slovem *lysý*; je etymologicky shodné s pojmenováním kožní choroby zvané *lišej*. Základem je výraz *lichъ* s významem „špatný, zlý“ – kožní *lišej* je něco špatného, zlého.

- **sirup**

- Slovo *sirup* píšeme současným pravopisem od roku 1957, kdy bylo v opraveno y na i. Mylná etymologie vedla k jeho spojování se slovem *syřý*.

- **bidlo a bydlo**

- *Na dvoře stálo bidlo. Na tomto bidle si postavil pták své bydlo. Přišel silný vítr a obě b-dla spadla.*

- **vír a výr**

- *Neopatrného výra se zmocnil vír a za chvíli na hladině po obou v-rech nezbylo nic.*

Obě slovní hříčky nemají řešení. Význam slov je různý.

Etymologie některých slov

- **dobýt a dobít**

- Sloveso *dobýt* má význam „získat něco s vynaložením určitého úsilí, nebo i násilí a nátlaku“, např.:
  - *dobýt vítězství, dobýt pohledávku, dobýt hrad.*
- Odtud je odvozeno i podstatné jméno *dobyvatel*.
- Úsilí musíme vynaložit i při vykopávání a vyzvedávání předmětů ze země, proto píšeme:
  - *dobýt/dobývat uhlí, dobýt pařez.*
- Sloveso *dobít* znamená „utlouct, usmrtit“ , např.:
  - *lovec dobil poraněné zvíře,*
- „přestat tlouct“ , např.:
  - *její srdce dobilo dnes ráno,*
- popřípadě „doplnit elektrický náboj“
  - *dobít baterii u auta, dobít si kredit.*

Etymologie některých slov

• **nabýt a nabít**

- *Nabýt* znamená „získat, dosáhnout, stát se majitelem“, např.:
  - *nabýt jmění, určitého postavení v zaměstnání, sebedůvěry, dojmu, síly; zákony nabyly účinnosti.*
- Sloveso *nabít* znamená „natlouct, dát bití“, např.:
  - *nabít zlobivému dítěti,*
- také „zarazit něco někam“, např.:
  - *nabít hřebík do trámu, nabít zbraň, akumulátor, telefonní kartu.*
- V expresivním vyjadřování se často používá sloveso *nabít* ve smyslu „velmi naplnit něčím, napěchovat“, např.:
  - *ve vlaku bylo nabito, vrátili se z výletu nabiti dojmy, film je nabitý dramatickými scénami.*

Etymologie některých slov

- **odbýt a odbít**

- Sloveso *odbýt* může mít několik významů:
,provedením nebo absolvováním se zhostit, zbavit‘ (*obřad se odbyl dopoledne, odbýt si trest*); ,ledabyly provést‘ (*je schopen odbýt každou práci*); ,ledabyly se o někoho postarat‘ (*nemůžeš se jen tak odbýt*); ,odmítnout, odmrštit‘ (*nedej se odbýt, uměla odbýt každého nápadníka*).
- *Odbít* má významy ,odtlouct, údery oznámit čas‘ (*stačila už odbít půlnoc, dvanáctá odbila*) nebo ve sportu ,odrazit míč rukou nebo rukama‘ (*odbití obouruč spodem*).

Etymologie některých slov

- **pobýt a pobít**

- *Pobýt* má význam „zdržet se, zůstat, pozdržet se“, např.:

- *pobyl rok v cizině, ten si tam pobyl.*

- *Pobít* znamená „přibitím opatřit povrch nějakým předmětem“, např.:

- *pobít střechu plechem, cep pobitý hřeby,*

- nebo „hromadně zabít“, např.:

- *chtějí nás všechny pobít, nařídili pobít dobytek.*

Etymologie některých slov

- **přibýt a přibít**

- *Přibýt* znamená „připojením zvětšit počet, přistoupit“, např.:

- *přibyli další zájemci, zase přibyla práce,*

- nebo „zvětšit svůj rozměr, přibrat“, např.:

- *přibyl na váze.*

- *Přibít* má význam „připevnit zatlučením hřebíku“, např.:

- *latě je třeba dobře přibít;*

- užívá se i v přeneseném významu, např.:

- *dokázal přibít diváky k sedadlu.*

Etymologie některých slov

• **ubýt a ubít**

- Sloveso *ubýt* má význam „přestat být součástí něčeho“, např.:
  - *v nemocnici by mělo ubýt sto lůžek;*
- dále „zhubnout, ubrat na váze“, např.:
  - *ubyl pět kilogramů;*
- „zmenšit se“, např.:
  - *ubily starosti.*
- Sloveso *ubít* znamená „bitím, ranami usmrtit, umlátit, utlouct“, např.:
  - *ubít hada;*
- v expresivních projevech „potlačit“, např.:
  - *ubil jeho zájem, ubil ho argumenty,*
- popř. „promarnit, zmařit“, např.:
  - *jen ubíjí čas, ubil svůj talent.*

Etymologie některých slov

• **vybýt a vybit**

- Sloveso *vybýt* má význam „zbýt, zůstat, přebývat“, např.:
  - *vybyly mu nějaké peníze, na to už mi nevybyl čas.*
- *Vybit* má několik významů:
  - 1. postupně, úplně pobít, např.:
    - *vybit dobytek,*
  - 2. nárazy poškodit, rozbít, vytlouct, např.:
    - *kroupy vybily okna,*
  - 3. dát volný průchod, např.:
    - *vybit si vztek, vybit přebytečnou energii,*
  - 4. zbavit elektrického náboje, např.:
    - *akumulátor je vybitý,*
  - 5. vyřadit zásahem míče, např.:
    - *během chvíle vybila všechny soupeřky.*

Etymologie některých slov

- **zbýt a zbít**

- *Zbýt* znamená „zůstat jako poslední část nějakého celku, množství“ nebo „zůstat jako pokračování něčeho“, např.:

- *zbyl tu poslední kousek koláče, zbyly po něm.*

- *Zbít* znamená „důkladně nabít, ztlouct, zmlátit“, např.:

- *neurvale ho zbili.*

- Jiné je *sbít* “přitlouct k sobě”.

Psaní *i* – *y* po písmenu *c*

*„Bezkopcý úval známý svými hicy předlohou skici mistra
Kopanici.“*

Je c měkké, nebo obojetné?

- U cizích slov pravidlo o tom, že se po *c* píše měkké *i*, neplatí (*citron x cynik, cyklista*).
- Pro psaní *i* a *y* v těchto slovech **neexistuje žádné pravidlo**, musíme si pamatovat jednotlivé výrazy.
- Při skloňování se za správné považuje původní pádovou koncovku *-y* uvést do souladu s **měkkostním principem** a psát *-i*, např. *Frantovy skici, album Jarka Nohavici*.

Psaní *i* – *y* po písmenu *c*

- **Výjimkou** jsou podstatná jména mužského rodu neživotného skloňovaná podle vzoru *hrad* (např. *tác*, *kec*), u nichž zůstává koncovka *-y* (*tácy*, *kibucy*, *puncy*, *kecy*, *hecy atd.*
  - Specifickým případem je podstatné jméno *hospic*, můžeme jej skloňovat jak tvrdě („hrad“), tak měkce („stroj“).
- Při skloňování cizích vlastních jmen (např. *Mallorca*), v nichž se *c* vyslovuje jako [k], píšeme *-y* (*Mallorcy*).

Psaní předpon s(e)-, z(e)- ve slovech domácích

- Slova s předponou s(e)- předpona s(e)- naznačuje:
  - směřování **dohromady**:
    - *scelit, shromáždit se, spojit, sjednotit, sblížit se,*
  - směřování **shora dolů, z povrchu pryč**:
    - *sklonit, sklopit, shýbnout se, smést,*
  - **zmenšení objemu, až zánik**:
    - *scvrknout se, shořet, shnít.*
- U mnohých slov je třeba si způsob psaní **pamatovat**, neboť původní význam si dnes již neuvědomujeme:
  - *skončit, slevit, sprovodit, stěžovat si, strávit, stýskat si.*

Psaní předpon s(e)-, z(e)- ve slovech domácích

- Předponou z(e)- se tvoří:
  - **od nedokonavých sloves dokonavá**, která nemají žádný z významů uvedených ve výčtu výše:
    - *moknout* → *zmoknout*, *lámat* → *zlámat*, *rušit* → *zrušit*,
  - od podstatných nebo přídavných jmen slovesa mající význam učinit nebo **stát** se tím, co **znamená slovo základové**:
    - *ocel* → *zocelit*, *pochybný* → *zpochybnit*, *prostý* → *zprostit*, *totožný* → *ztotožnit*.
- U mnohých slov je třeba si způsob psaní **pamatovat**:
  - *zkoumat*, *zkoušet*, *zkusit*, *zpěčovat se*, *zpívat*, *zpověď*, *zpytovat*, *zpupný*, *způsob*, *zřídit*, *ztepilý*.

Psaní předpon s(e)-, z(e)- ve slovech domácích

- Některá slovesa lze psát **jak s předponou s(e)-, tak s předponou z(e)-**.
- U většiny z nich je mezi oběma podobami **zřetelný významový rozdíl**, popř. rozdíl vazebný:
  - *sběh lidí – válečný zběh,*
  - *sjednat přednášku – zjednat nápravu,*
  - *správa domu – novinová zpráva,*
  - *zhlédnout film – shlédnout z rozhledny dolů,*
  - *stěžovat si ve škole – ztěžovat práci.*
- U skupiny sloves mezi podobami s předponou s(e)- a z(e)- **zásadní významový rozdíl není**, a je proto možno je psát oběma způsoby:
  - *zcestovat i scestovat, zkrápět i skrápět.*

Psaní předpon s(e)-, z(e)- ve slovech přejatých

- U sloves zakončených na **-ovat** je podoba s předponou **z** vždy správná:
  - *aktualizovat* – *zaktualizovat*,
  - *kopírovat* – *zkopírovat*,
  - *komplikovat* – *zkomplikovat*,
  - *kontaktovat* – *zkontaktovat*,
- Výjimkou jsou pouze ta slovesa, která mají s- už v původním jazyku:
  - *skandalizovat* (*neexistuje samotné kandalizovat*),
skandovat, *skartovat*.

Psaní předpon s(e)-, z(e)- v příslovcích

- U příslovcí, která vznikla z předložkových výrazů, se předpony píšou v souladu s předložkou původního předložkového výrazu:
  - *stěží, shora;*
  - *zcela, zlehka, zleva, zprava, zpět, zpátky, ztěžka, zblízka (i z blízka), zdaleka (i z daleka)*

Počešťování přejatých slov včetně vlastních jmen

- slova psaná původním pravopisem

- **Původním pravopisem** píšeme citátové výrazy z jazyků užívajících **latinku a výrazy hudební**, např. *ad hoc, curriculum vitae, status quo, de facto, allegro, decrescendo, da capo al fine*.
- **Původním pravopisem**, popř. pravopisem mezinárodně vžitým, v češtině píšeme **slova úzce odborná**, mezinárodní značky a slova, která si drží vztah k zemi svého původu, např. *abbé, maestro, rendez-vous, brutto, watt, joule, lunch, yetti*.
- **Původní pravopis** si zachovávají rovněž slova **částečně zdomácnělá**, jejichž **výslovnost se od psané podoby** značně liší, např. *bulletin, interview, outsider, revue, baseball, dealer, leasing, hattrick*.
- Některá cizí slova lze psát **dvojím** (či trojím) způsobem, např. *junta* i *chunta*, *gentleman* i *džentlmen*, *jive* i *džajv*, *judo* i *džudo*, *aquacentrum* i *akvacentrum*.

Počešťování přejatých slov včetně vlastních jmen - slova pravopisně počeštěná

- Způsob psaní slov zdomácnělých zpravidla **odpovídá jejich české spisovné výslovnosti**.
- Odstraňují se skupiny *ae, ai, oe* vyslovované jako [e/é]:
  - *aféra, prémie, prehistorie, hematit, pedagog*.
- Tyto skupiny zůstávají zachovány tam, kde se obě hlásky vyslovují odděleně: *kánoe, aerobní*.
- Skupina *th* se píše jako *t*: *antologie, aritmetika, estetika, etan, étos, katedra, metan, mytologie, patos, teze, syntéza, patologie*.
  - Pozn.: V odborných textech lze psaní *th* zachovat i u běžných termínů: *ethan, methyl*.
- Zdvojená písmena se zjednodušují: *adresa, expres, bula, ilegální, anulovat, tenis, dilema, moka, pudink, fotbal*.

Počestování přejatých slov včetně vlastních jmen - osobní jména

- Jména pocházející z jazyka užívajícího latinskou abecedu většinou píšeme původním pravopisem:
  - *Ludwig van Beethoven, William Shakespeare,*
- Textové procesory i další programy obvykle umožňují zapsat i písmena, která v české abecedě nejsou (např. *ć, ę, ł, ñ, ę*). Ta se někdy nahrazují písmeny s nejbližší zvukovou platností
  - *Luis Buñuel – Buñuel, Piqtek – Piontek* nebo příslušnými písmeny bez rozlišovacího znaménka *François – Francois, Ernö – Erno, Funès – Funes;*

Počestování přejatých slov včetně vlastních jmen

- osobní jména

- U známých historických osobností se obvykle užívá jméno v počestěné podobě:
  - *Kryštof Kolumbus, Tomáš Alva Edison, Mikuláš Koperník.*
- Jména pocházející z jazyků, které **neužívají latinku**, se **přepisují podle zavedených pravidel**; jde-li o jazyky, které užívají písmo zcela jiného typu (ruština, japonština, čínština, hindština apod.), přepisují se jména tak, že se znaky české abecedy **přibližně vystihuje jejich původní** výslovnost:
  - *Michail Jurjevič Lermontov, Jamašita, Mahátmá Gándhí.*

Počešťování přejatých slov včetně vlastních jmen

- zeměpisná jména

- Žádná přesná pravidla pro počešťování cizích zeměpisných názvů **neexistují**.
- U některých zeměpisných jmen (jak světadílů, zemí, řek, pohoří, tak i měst a osad) se užívá vžitá podoba počeštěná:
  - *Evropa, Španělsko, Visla, Apeniny, Varšava, Ženeva.*
- Zeměpisná jména pocházející z jazyka užívajícího latinskou abecedu většinou píšeme původním pravopisem:
  - *Bordeaux, Glasgow, Provence, New York*, a to i když jsou tvaroslovně počeštěna: *Loira, Seina* (z pův. *Loire, Seine*).

Pravopis a výslovnost přejatých slov se s – z – dublety

základní pravopisná podoba se „z“

Podoby se s jsou stylově příznakové, proto se užívají ve **specifických (např. úzce odborných)** textech, např.:

- **A:** *analýza – analysa, azyl – asyl*
- **B:** *báze – base, bazilika – basilika, buržoazie – buržoasie*
- **C:** *celulóza – celulosa, cizelér – ciselér*
- **D:** *dezert – desert, dezinfekce – desinfekce, dezolátní – desolátní, dezorientace – desorientace,*
- **E:** *emulze – emulse, epizoda – episoda, exkurze – exkurse, exploze – explose, expozice – exposice*
- **F:** *fantazie – fantasie, filozofie – filosofie, fyzika – fysika,*
- **G:** *geneze – genese, gnozeologie – gnoseologie, gymnázium – gymnasium*
- **CH:** *chromozom – chromosom, chryzolit – chrysolit*
- **I:** *iluze – iluse, intenzita – intensita, invaze – invase, izobara – isobara, izoglosa – isoglosa, izolace – isolace*
- **K:** *konzervativní – konservativní, konzervatoř – konservatoř, konzultace – konsultace, konzumace – konsumace,*
  - Pozn.: V některých slovech, a to: *konsekrace, konsekuce, konsekvence, konsenzus, konsignace, konsonant* se píše **pouze s**.
- **L:** *lyzol – lysol*
- **M:** *muzeum – museum*
- **N:** *nervóza – nervosa, neuróza – neurosa*
- **O:** *oáza – oasa, organizace – organisace*
- **P:** *penze – pense, plazma – plasma, poezie – poesie, prezentace – presentace, prezident – president,*
- **R:** *revize – revise, rezignace – resignace, rezoluce – resoluce, riziko – risiko*
- **S:** *senzace – sensace*
- **T:** *torzo – torso, tranzistor – transistor, trezor – tresor, tuberkulóza – tuberkulosa*
- **U:** *univerzita – universita, úzus – usus, uzurpátor – usurpátor*
- **V:** *verzálka – versálka*

Pravopis a výslovnost přejatých slov se s – z

- dublety – obě možnosti rovnocenné

- Ve slovech zakončených v **1. p. na skupinu vyslovovanou [-ns, -rs, -ls]**, v ostatních pádech a ve slovech odvozených se skupinou vyslovovanou [-nz-, -rz-, -lz-] jsou obě možnosti **psaní rovnocenné**, např.:
  - **D:** *diskurz – diskurs, dispenz – dispens (dispenzární – dispensární)*
  - **E:** *exkurz – exkurs*
  - **I:** *impulz – impuls (impulzní – impulsní, impulzivní/impulzívní – impulsivní/impulsívní)*
  - **K:** *komparz – kompars, konkurz – konkurs (konkurzní – konkursní), kurz – kurs (kurzovní – kursovní, kurzista – kursista, kurzovné – kursovné)*
  - **P:** *pulz – puls (pulzace – pulsace, pulzační – pulsační, pulzní – pulsní, pulzovat – pulsovat)*
  - **R:** *rekurz – rekurs, reverz – revers (reverzibilní – reversibilní)*

Pravopis a výslovnost přejatých slov se s – z

- dublety – základní podoba se „s“

- Ve slovech, u nichž se jako spisovná připouští dvojí výslovnost, [s] i [z], a PČP z r. 1993 uvádějí psaní dublet, se za **slohově neutrální považují podoby se s**, např.:
  - *busola – buzola, desén – dezén, diskuse – diskuze, disertace – dizertace, kasein – kazein, kasematy – kazematy, plisé – plizé, renesance – renezance, resort – rezort.*
- Ve slovech s příponou vyslovovanou [-izmus] a ve slovech ve výslovnosti zakončených na [-zmus], [-zma] se za základní považují podoby se s, např.:
  - *impresionismus – impresionizmus, romantismus – romantizmus, spasmus – spazmus, marasmus – marazmus, charisma – charizma.*

Pravopis a výslovnost přejatých slov se s – z

- pouze „s“

Pouze s se píše:

- ve slovech pravopisně **nepočštěných**, např.:
  - *laser* [lejzr], *design* [dyzajn], *designér* [dyzajnér],
- ve slovech s **původní latinskou předponou dis-**, např.:
  - *disektor*, *diseminace*, *disent*, *disharmonie*, *disident*, *diskrétní*, *diskriminace*, *diskutovat*, *diskvalifikovat*, *dislokovat*, *distribuce*
- ve slovech s **původní řeckou předponou dys-**, např.:
  - *dysfunkce*, *dysfemie*, *dysgrafie*, *dyslexie*, *dyskalkulie*, *dyslálie*, *dyspepsie*
- v **souladu se spisovnou výslovností** např.:
  - ve slovech *deskripce*, *desorpce*, *desublimace*, *desperát*, *despota*, *destabilizace*, *destrukce*,
- **ve shodě se spisovnou výslovností** ve slovech:
  - *konsekvence*, *konsenzus*, *konsolidace*, *konsorcium* a ve slovech od nich odvozených.

Psaní samohlásek v zakončení přejatých slov - slova s dlouhou samohláskou

Některá slova mají natolik **ustálenou délku** samohlásky, že je píšeme v tomto zakončení pouze **s dlouhou samohláskou**, např.:

- **-én**: *bazén, drén, fenomén, gabardén, holocén, kretén, paleocén, pleistocén, refrén, suterén, suverén,*
- **-ín**: skupina slov označujících textilní látky – *cibelín, etamín, krepdešín, mušelín, popelín, stramín, vatelín;*
  - bytosti – *beduín, flišťín, cherubín, jakobín, kapucín, mandarín, mouřenín, rabín;*
  - barvy – *akvamarín, karmín a*
  - dále např. slova – *cukerín, gobelín, hermelín, magazín, mokasín, naftalín, parafín, tramín, zepelín,*
- **-érie**: *sibérie,*
- **-ón**: *archón, fanfarón, kujón,*
- **-óna**: *koróna.*

Psaní samohlásek v zakončení přejatých slov - slova s dlouhou samohláskou

- **S dlouhou** samohláskou píšeme rovněž většinu přejatých slov se zakončením **-ína**:
- *angína, balerína, balzamína, cesmína, disciplína, doktrína, drezína, figurína, kolombína, konkubína, krinolína, latrína, limuzína, mandolína, medicína, okarína, pelerína, plastelína, primabalerína, tamburína, trampolína, turbína, vazelína, vitrína.*

Psaní samohlásek v zakončení přejatých slov - slova s krátkou samohláskou

- Jen krátce píšeme zakončení slov na *-ura*, např.:
  - *agentura, akupresura, aparatura, bordura, bravura, brožura, cenzura, expozitura, faktura, fraktura, inventura, karikatura, klauzura, klaviatura, korektura, kubatura, kultura, kvadratura, literatura, miniatura, nomenklatura, oponentura, ouvertura, partitura, purpura, receptura, struktura, tonzura,*
- a *-urka* např.:
  - *brožurka,*
- dále *-urní*, např.:
  - *agenturní, bravurní, inventurní, kulturní, skulpturní, strukturní, texturní,*
- a *-urový*, např.:
  - *armaturový, fakturový, partiturový.*

Psaní *dis-*, *dys-*

- Latinské *dis-* odpovídá české předponě **roz-**, **popř. ne-**:
  - *disharmonie* = nesoulad,
  - *diskontinuita* = nesouvislost, nespojitost,
  - *diskvalifikovat* = vyřadit ze soutěže či závodu,
  - *disonance* = nelibozvuk, neshoda, nesoulad, rozpor,
  - *disperze* = rozptyl, rozklad,
  - *disproporce* = nerovnoměrnost, nepoměr,
- Řecké *dys-* znamená „zeslabený, **vadný, porušený**“, předpona vyjadřuje něco negativního, špatného, **zhoršení, poruchu**.
- V oblasti medicíny a psychologie a školním prostředí se užívá termín:
  - *dysfunkce* = narušená, porušená nebo odchylná činnost některého orgánu,
  - *dysgrafie* (porucha psaní, neschopnost napodobit tvary písmen)
  - *dyslexie* (porucha schopnosti číst),
  - *dyskalkulie* (porucha matematických schopností),
  - *dyslalie* (porucha výslovnosti, artikulace),
  - *dysortografie* (neschopnost naučit se správně pravopis).

Psaní *poly-* a *poli-*

- Původ slovotvorných prvků *poly-* a *poli-* je v řečtině.
- První člen složených slov *poly-* má význam „mnohý, četný, hojný, různý“, např.:
  - *polygamie* (soužití s několika osobami opačného pohlaví),
  - *polyglot* (znalec mnoha jazyků),
  - *polytechnika* (škola, v níž se vyučují různé technické obory),
  - *polymer, polystyren*.
- Naproti tomu *poli-* vychází z řeckého *pólis* s významem „město, obec, stát; městský stát ve starém Řecku“, např.:
  - *poliklinika* (přestože má různá oddělení a lze v ní vyhledat mnohé specialisty),
  - *policie, politika*.

Psaní *vice-* a *více-*

- První člen složených slov *vice-* je latinského původu a má význam „místo“, např.:
  - *viceprezident a vicemiss.*
- Část *více-* nemá s latinou nic společného, jde o slovanské slovo, které má ve složených výrazech význam „několik, skládající se z několika“, např.:
  - *víceciferný, vícečlenný, vícedenní, vícedílný, vícehlasý, vícekolejný, vícemístný, vícenásobný, víceslovný, víceúčelový, víceúrovňový, vícevrstvý.*

Psaní slov se zakončením *-manie*

- Původ slova je v latinském *mania*, to je z řeckého *maníā* = „zuřivost, šílenství, nadšení“.
- Podle PČP píšeme ve složeninách *manie*, dochází tedy ke krácení - *á* na - *a*
  - *toxikomanie, kleptomanie, pyromanie,*
- v jazykové praxi však velice často zůstává dlouhé „*á*“
  - *toxikománie, dipsománie, erotománie, nymfománie, kleptománie, pyrománie, megalománie, grafománie, cestománie.*

Psaní *n* – *nn* psaní dvou „*n*“

- Dvě *n* se píšou u přídavných jmen **odvozených příponou -ní, -ný** od podstatných jmen, jejichž **kořen končí na -n, -ň** a výrazy od nich odvozené:
  - *den* – *denní*, *holeň* – *holenní*, *stehno* – *stehenní*, *temeno* – *temenní*, *cena* – *cenný* (*cennější*, *nejcennější*, *cennost*), *jméno* – *jmenný*, *ochrana* – *ochranný*, *slunce* – *slunný*, *stín* – *stinný*, *slina* – *slinný*, *tepna* – *tepenní*, *výkon* – *výkonný* (*výkonnější*, *nejvýkonnější*, *výkonnost*, *výkonnostní*, *výkonně*), *(ne)vina* – *(ne)vinný* (*vinná*, *vinné*, *vinní*, *vinna*, *vinno*, *vinni*, *vinny*, ale *vinen* – kvůli výslovnosti je mezi obě *n* vloženo *-e-*, tedy stejně jako *šťastný* – *šťasten*), *telefon* – *telefonní* atp.
- Dvě *n* se píšou i u přídavných jmen, u nichž **výchozí podstatné jméno neexistuje** nebo se neužívá, ale kořen je zakončen na *-n*:
  - *bezcenný*, *všestranný*, *pohostinný*, *stanný*, *branný*, *povinný*, (ale *povinen*), *monotónní*, *obscénní* atp.

Psaní *n* – *nn* psaní jednoho „*n*“

Jedno *n* se píše:

- u přídavných jmen odvozených příponou **-í od jmen pojmenovávajících zvířata**, jejichž kořen končí na *-n*:
  - *havran* – *havraní*, *kuna* – *kuní*, *slon* – *sloní* (srov. *ryba* – *rybí*),
- a od přičestí trpných:
  - *dán* – *daný*, *chráněn* – *chráněný*, *konán* – *konaný*.
- S jedním *n* se píšou i výrazy:
  - *trojklaný*, *peřenoklaný* (od přičestí *klán* slovesa *klát*),
- ve slově *raný* ve významu ‚brzký, časný‘ (*raná gotika*, *rané ovoce*) a od vydání PČP z roku 1957 též *dceřiný*,
- u přídavných jmen utvořených **od podstatných jmen příponou -ěný**:
  - *vlna* – *vlněný*, *hlína* – *hliněný*,
- u podstatných jmen původně odvozených od přídavných jmen na *-ní*, *-ný* příponami *-ík*, *-ice*, *-ina*:
  - *deník*, *viník*, *ceník*, *vinice*, *okenice*, *cenina*.